

ประเด็นร้อน ๆ กับ Fair Value Accounting

ประสาธน์ จงเจริญกมล*

การวัดมูลค่าองค์ประกอบบนการเงินในงบดุลและงบกำไรขาดทุน มีหลายวิธีในการกำหนดมูลค่า ได้แก่ ราคาทุนต่อราคาทุนปัจจุบัน มูลค่าปัจจุบัน มูลค่าที่จะได้รับ และมูลค่ายุติธรรม ซึ่งการเลือกใช้วิธีการในการวัดมูลค่าขึ้นอยู่กับความต้องการของกิจการและจะต้องเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปและมาตรฐานการบัญชี

การวัดมูลค่าและการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินปัจจุบันนี้มีการนำแนวความคิดในเรื่องมูลค่ายุติธรรมมาใช้กันมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่มาตรฐานการบัญชีหลายๆ ฉบับได้กำหนดให้การวัดมูลค่าโดยใช้มูลค่ายุติธรรม หรือ Fair Value เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการในการวัดมูลค่าสินทรัพย์หรือหนี้สิน (เช่น ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ สินทรัพย์ไม่มีตัวตน สามารถเลือกแสดงด้วยราคาที่ดีที่สุด) รวมทั้งมีมาตรฐานการบัญชีบางฉบับกำหนดให้ใช้การวัดมูลค่าด้วยวิธีมูลค่ายุติธรรมเท่านั้น (เช่น หลักทรัพย์เพื่อค้า หลักทรัพย์เพื่อขายต้องแสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นงวด) รวมทั้งแม้บทการบัญชีของ IASB ได้ปรับลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินให้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) และการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Representational Faithfulness) เป็นลักษณะหลัก เนื่องจากลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับ Fair Value นั้นเอง

* อาจารย์ประจำ ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียนขอขอบคุณ ดร.ศิลาพร ศรีจันเพชร ที่สอบทานและให้คำแนะนำสำหรับบทความนี้

ประเด็นของ Fair Value Accounting จัดเป็นประเด็นทางบัญชีที่ผู้คนให้ความสนใจกันมากเป็นอันดับต้นๆในช่วงปีที่ผ่านมา รวมทั้งยังเป็นประเด็นที่มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางทั้งในและนอกแวดวงบัญชีอีกด้วย ทั้งนี้ เหตุผลหลักที่มักจะยกขึ้นมาพูดถึงกันก็คือ ลักษณะคุณภาพของการบัญชีที่แม่บทการบัญชีได้กล่าวถึงไว้ ซึ่งก็คือความเชื่อถือได้ (Reliable) และความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevant) โดยอาจกล่าวได้ว่าการบัญชีเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรมนั้นน่าจะมีมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าเดิม เมื่อเทียบกับการบัญชีสมัยก่อนที่เน้นการใช้ราคาทุนเดิม (Historical Cost) เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ความเชื่อถือได้ของข้อมูลอาจจะไม่ดีนักเนื่องจากว่าการบันทึกบัญชีโดยใช้มูลค่ายุติธรรมนั้น อาจจะมีอคติผสมอยู่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีราคาสินทรัพย์หรือหนี้สินที่ไม่ได้มีตลาดรองรับอย่างสมบูรณ์ ซึ่งในกรณีนี้อาจจะต้องมีการใช้ Model ต่างๆ ในการหามูลค่ายุติธรรมที่เหมาะสม หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ข้อมูลที่ใช้ในการหามูลค่ายุติธรรมนั้น จำเป็นต้องใช้วิจารณญาณของผู้จัดทำแต่ละคน ทำให้ข้อมูลนั้นอาจจะไม่มีความน่าเชื่อถือนัก

ประเด็นที่ 1: Fair Value คืออะไรกันแน่

คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีชื่อว่า FASB (Financial Accounting Standards Board) ได้ออก Statements of Financial Accounting Concepts (SFAC) โดย SFAC No.7 ได้ให้คำนิยามของมูลค่ายุติธรรม (Fair value) ของสินทรัพย์และหนี้สินไว้ว่า “The amount at which that asset (or liability) could be bought (or incurred) or sold (or settled) in a current transaction between willing parties, that is other than in forced or liquidation sale.”

“จำนวนเงินที่สามารถซื้อ (ได้มา) หรือขายสินทรัพย์ในขณะนั้น หรือจำนวนเงินที่หนี้สิน สามารถได้รับชำระหรือต้องชำระในขณะนั้น ในขณะที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความ

เต็มใจในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งไม่ใช่การบังคับขายหรือเพื่อเลิกกิจการ”

นิยามดังกล่าวสอดคล้องกับประเทศไทย ที่ให้นิยามโดยสภาวิชาชีพบัญชี ได้ให้คำจำกัดความมูลค่ายุติธรรมว่าหมายถึง “จำนวนเงินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงแลกเปลี่ยนสินทรัพย์หรือชำระหนี้กันในขณะที่ทั้งสองฝ่ายมีความรอบรู้และเต็มใจในการแลกเปลี่ยน และสามารถต่อรองราคากันได้อย่างเป็นอิสระ หนี้สินของผู้ที่ไม่มีมีความเกี่ยวข้องกัน”

จากคำนิยามข้างต้นมูลค่ายุติธรรมจึงมีวัตถุประสงค์ในการวัดมูลค่าเพื่อประเมินราคาที่ตกลงแลกเปลี่ยนกันระหว่างสองฝ่าย โดยทั้งสองฝ่ายต่างมีความเต็มใจในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งไม่ใช่รายการที่บังคับเพื่อเลิกกิจการหรือการรับจำขาย ความเต็มใจของทั้งสองฝ่ายถือเป็นข้อสมมติฐานทางการตลาด ซึ่งผู้ร่วมแลกเปลี่ยนต่างมีความเต็มใจ และสามารถที่จะดำเนินการดังกล่าวได้ โดยต้นขของรายการดำเนินการไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของมูลค่ายุติธรรมของรายการที่วัดมูลค่า ในทางการบัญชีการวัดมูลค่าโดยใช้มูลค่ายุติธรรมเป็นการวัดมูลค่าที่ดีที่สุดสำหรับการวัดมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินใหม่ให้มีมูลค่าเป็นปัจจุบันในระยะเวลาต่อมา

ประเด็นที่ 2: หามูลค่า Fair Value อย่างไร

เมื่อกล่าวถึงตรงนี้แล้ว ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ใช้ Fair Value Accounting ก็คือ สรุปแล้ว กิจการจะหามูลค่ายุติธรรมได้อย่างไร โดยหลักการแล้ว SFAS 157 ได้ให้แนวทางในการหามูลค่ายุติธรรมมา 3 วิธี ดังนี้

1. Market Approach

วิธีการนี้อาศัยแนวความคิดที่ว่า มูลค่ายุติธรรมจะเท่ากับราคาตลาด ดังนั้น เมื่อกิจการต้องการหามูลค่ายุติธรรม กิจการสามารถนำราคาตลาดมาใช้ หรือในบางกรณีซึ่งอาจไม่มีราคาตลาดรองรับสินทรัพย์หรือหนี้สินเหล่านั้น กิจการก็อาจสามารถนำราคาตลาดของสินทรัพย์ที่คล้ายกัน แล้วนำมาปรับด้วยอัตราดอกเบี้ยหรือปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อราคาตลาดได้เช่นเดียวกัน

ตัวอย่างเช่น ถ้ากิจการต้องการหามูลค่ายุติธรรมของอุปกรณ์การผลิตโดยใช้ Market Approach กิจการก็สามารถทำได้โดยการใช้ราคาตลาดของอุปกรณ์การผลิตที่กิจการมี โดยถ้าไม่มีตลาดรองรับอุปกรณ์ที่กิจการเป็นเจ้าของ กิจการอาจนำราคาตลาดของสินทรัพย์ที่ใกล้เคียงกัน และนำมาปรับมูลค่าเพื่อให้สะท้อนภาพความเป็นจริงของอุปกรณ์นั้นๆ มากที่สุด

2. Income Approach

วิธีการของ Income Approach นั้น ถ้ากล่าวง่ายๆ ก็คือ วิธีการหามูลค่าปัจจุบัน (Present Value) ของสินทรัพย์โดยใช้ศาสตร์ทางการเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง นั่นก็คือ การประมาณการผลประโยชน์ที่กิจการจะได้รับในอนาคต แล้วนำมาคิดลดเพื่อหามูลค่าปัจจุบันที่เหมาะสมจากตัวอย่างของการหามูลค่ายุติธรรมของอุปกรณ์การผลิต ถ้ากิจการเลือกใช้ Income Approach แล้ว กิจการก็สามารถทำได้โดยประมาณการผลประโยชน์ที่กิจการจะได้รับจากอุปกรณ์การผลิตนี้ เช่น อุปกรณ์นี้อาจจะทำให้กิจการมีผลผลิตต่อไปได้อีกกี่ปี หรือว่าอุปกรณ์ที่ช่วยลดต้นทุนในการผลิตให้กับกิจการได้เท่าไร แล้วนำผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเหล่านี้ คิดลดกลับมาเพื่อหามูลค่าปัจจุบัน

3. Cost Approach

วิธีการของ Cost Approach นั้น จริงๆ แล้วก็คือการนำแนวคิดของ Replacement Cost มาใช้ ซึ่งก็คือ การพิจารณาว่าถ้าหากว่ากิจการต้องการซื้อหรือสร้างสินทรัพย์ที่จะนำมาตีราคา กิจการจะมีต้นทุนที่เกิดขึ้นเท่าไร หากพิจารณาถึงตัวอย่างของการหามูลค่ายุติธรรมของอุปกรณ์การผลิต วิธี Cost Approach จะแนะนำให้กิจการพิจารณาว่า ถ้ากิจการต้องการสร้างอุปกรณ์การผลิตนี้ขึ้นมาใหม่ โดยให้สภาพใกล้เคียงกับสภาพปัจจุบันของอุปกรณ์นั้นๆ มากที่สุด กิจการจะมีต้นทุนเกิดขึ้นเท่าไร ต้นทุนตัวนี้จะสะท้อนถึงมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ภายใต้ Cost Approach

ประเด็นที่ 3: แนวทางของ FASB ต่อ Fair Value Accounting

FASB (Financial Accounting Standards Board) ได้ให้แนวทางพิจารณาการหามูลค่ายุติธรรมไว้ใน FAS 157 โดยการแบ่งสินทรัพย์หรือหนี้สินไว้เป็น 3 ระดับดังนี้

- Level 1 หมายถึง ราคาตลาดที่สามารถหาได้ในตลาดที่มีปริมาณการซื้อและขาย และมีสภาพคล่องสูง ตัวอย่างของราคาตลาดเหล่านี้คือ การหาราคาหลักทรัพย์ที่มีขายกันในตลาดหลักทรัพย์

- Level 2 จะถูกนำมาใช้เมื่อสินทรัพย์หรือหนี้สินที่กิจการต้องการหามูลค่ายุติธรรมนั้นไม่มีตลาดรองรับ โดยวิธีนี้จะเป็นกรณีสินทรัพย์หรือหนี้สินนั้นๆ มาเปรียบเทียบกับสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะคล้ายๆ กันที่มีการซื้อขายกันในตลาด และนำราคาตลาดนั้นมาอ้างอิงกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า วิธีนี้คือการหาราคาทงอ้อมนั่นเอง

- Level 3 คือ ระดับที่มีความยุ่งยากในการหามูลค่ายุติธรรมมากที่สุด โดยวิธีนี้จะถูกนำมาใช้เมื่อสินทรัพย์หรือหนี้สินนั้นๆ ไม่สามารถหามูลค่ายุติธรรมโดยใช้วิธีของ Level 1 หรือ 2 ได้ กล่าวคือ สินทรัพย์หรือหนี้สินนั้นไม่มีตลาดรองรับหรือเป็นสินทรัพย์หรือหนี้สินที่ไม่มีสภาพคล่อง ซึ่งวิธีการของวิธีนี้ นั้น จะเป็นการนำข้อสมมติฐานต่างๆ ที่กิจการคาดการณ์ว่าน่าจะเกิดขึ้นหากมีการซื้อขายมาคำนวณเพื่อหามูลค่ายุติธรรม โดยถ้าเป็นสินทรัพย์ก็ต้องมีการคาดการณ์ว่าจะมีราคาขายอยู่ที่เท่าไร และถ้าเป็นหนี้สินก็ควรจะพิจารณาว่าต้องการเงินเท่าไรจึงจะชำระหนี้สินนี้ได้หมดสิ้น จากข้อมูลเหล่านี้ จะสังเกตเห็นได้ว่า การใช้ Level 3 ในการหามูลค่ายุติธรรมนั้น จะทำให้มูลค่าที่ได้ออกมามีโอกาสที่จะไม่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้ใช้จะต้องใช้วิจารณญาณส่วนตัวค่อนข้างมากในการประเมินราคา

ประเด็นที่ 4: ใครควรประเมิน Fair Value

ถึงจุดนี้ก็เริ่มมีข้อโต้แย้งกันเพิ่มเติมอีกว่า ถ้ามีการใช้ Fair Value Accounting กันจริงๆ แล้วนั้น ใครคือบุคคลที่

เหมาะสมในการหามูลค่ายุติธรรม ข้อคิดสำคัญ คือนักบัญชีก็ไม่ได้มีความสามารถในด้านการประเมินมูลค่าของสินทรัพย์หรือหนี้สินโดยตรง ดังนั้น ภาระงานในส่วนนี้ก็คงไม่เหมาะสมนักที่จะให้นักบัญชีเป็นผู้พิจารณา จากสถานการณ์ปัจจุบัน หลายๆ บริษัทเลือกที่จะใช้บริการของผู้สอบบัญชี (Auditor) เพราะบริษัททั้งหลายก็มีข้อเสนอแนะว่า สุดท้ายแล้ว ผู้สอบบัญชีก็ต้องเป็นผู้ที่รับรองความถูกต้องของรายงานทางการเงินอยู่ดี ดังนั้น ถ้าให้ผู้สอบบัญชีเป็นผู้วิเคราะห์หามูลค่ายุติธรรมให้เลย บัญชีอื่นๆ ก็จะไม่ตามมา ถึงแม้ว่าข้อเสนอข้างต้นจะดูมีเหตุผลอยู่บ้าง แต่สุดท้ายแล้ว หน้าที่ของผู้สอบบัญชี คือการรับรองความถูกต้องของรายงานทางการเงิน หน้าที่ในการจัดทำรายงานทางการเงินไม่ ดังนั้น ทางออกที่ดีที่สุดคือการให้บริการของผู้ประเมินราคา (Valuation Specialist) ซึ่งต้นทุนที่เกิดขึ้นก็น่าจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ประเด็นที่ 5: Reliable หรือ Relevant?

ประเด็นนี้ก็มีการโต้แย้งอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยฝ่ายที่สนับสนุนแนวคิดของ Reliable ก็กล่าวว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้นจะไม่มีประโยชน์เลยถ้าข้อมูลนั้นไม่มีความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายที่สนับสนุนแนวคิดของ Relevant ก็สามารถโต้แย้งได้เช่นกัน ระบุว่า ข้อมูลที่มีความเชื่อถือแต่ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ก็ไม่มีประโยชน์เช่นเดียวกัน เพราะผู้ที่ได้รับข้อมูลเหล่านี้ก็จะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

โดยส่วนตัวแล้ว ผู้เขียนเชื่อว่า ไม่ว่าจะเลือกไปในแนวทางไหน อีกฝ่ายหนึ่ง ก็สามารถโต้แย้งได้อยู่เรื่อยๆ เพราะแนวคิดสองอย่างนี้ เป็นแนวคิดใดที่ไม่มีข้อด้อยอยู่เลย ดังนั้น สิ่งสำคัญคือ การบัญชีควรจะไปทิศทางไหนเพื่อที่จะทำให้อข้อมูลที่น่าเสนอนั้น สามารถรักษามูลค่าระหว่างสองลักษณะนี้เอาไว้ด้วยกันให้ได้มากที่สุด

ในส่วนของผู้กำหนดมาตรฐานการบัญชีนั้น การเปลี่ยนแปลงของแม่บทการบัญชีชี้ให้เห็นค่อนข้างชัดเจนว่า

แนวทางบัญชีในอนาคตน่าจะเดินไปในทิศทางของบัญชีมูลค่ายุติธรรมอย่างแน่นอน ดังจะเห็นได้จากการแนะนำการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Representational Faithfulness) ขึ้นมาเป็นลักษณะหลักคู่กับความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) แทนลักษณะความเชื่อถือได้ (Reliable)

ประเด็นที่ 6: วิกฤติการการเงินในสหรัฐอเมริกา เกี่ยวข้องกับ Fair Value Accounting อย่างไร?

อย่างที่กล่าวไว้ข้างต้นเกี่ยวกับ SFAS 157 ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมาตรฐานฉบับนี้จะบังคับใช้กับบริษัทมหาชนทั้งหมด เมื่อวิกฤติทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะวิกฤติทางด้าน Sub-Prime Lending ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ราคาตลาดของสินทรัพย์ทางการเงินทั้งหลายก็มีความผันผวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน และเมื่อกิจการจำเป็นที่ต้องแสดงมูลค่าของสินทรัพย์เหล่านี้ที่มูลค่ายุติธรรม รายการขาดทุนที่ไม่เกิดขึ้นก็จะตามมา ซึ่งมีผลทำให้กิจการเกิดขาดทุนสุทธิเป็นอย่างมากหากกิจการถือเงินลงทุนในหลักทรัพย์เพื่อค้า และจะมีผลทำให้ส่วนของผู้ถือหุ้นลดลงเป็นอย่างมากหากกิจการถือเงินลงทุนในหลักทรัพย์เพื่อขาย

เมื่อได้รับทราบข้อมูลดังนี้แล้ว หลายๆ ท่านก็อาจมองว่าตัวเลขที่สะท้อนความเป็นจริงแล้ว เพราะหลักทรัพย์ที่กิจการถือครองอยู่ก็มีมูลค่าที่ลดลงไปอย่างมากจริงๆ อย่างไรก็ตาม หลายๆ ฝ่ายก็ได้โต้แย้งขึ้นมาว่า รายการขาดทุนที่เกิดขึ้นอย่างมหาศาลนั้น ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง (Unrealized Holding Losses) ซึ่งกิจการก็ยังไม่ได้มีความตั้งใจที่จะขายสินทรัพย์ที่ขาดทุนเหล่านี้ออกไปในตอนนี้อยู่ ดังนั้น จริงๆ แล้วกิจการก็ยังไม่ได้เกิดรายการขาดทุนขึ้นมาจริงๆ นอกจากนี้ ราคาตลาด (Market Value) ในหลายๆ ตลาดก็อาจจะไม่ได้สะท้อนมูลค่ายุติธรรมจริงๆ ก็เป็นไปได้ แต่ถ้าดูจากแนวทางของ SFAS 157 แล้วนั้น ถ้าหากเงินลงทุนต่างๆ มีราคาตลาดก็จะตกอยู่ใน Level 1 ซึ่งหมายความว่า กิจการจะต้องนำมูลค่าทางตลาดนี้มาเป็นตัวแทนของ

มูลค่ายุติธรรม

ประเด็นที่ 7: Fair Value Accounting: คำให้การในฐานะผู้ต้องหาของวิกฤติการณ์ทางการเงินในสหรัฐ

ถ้าจะพูดถึงข้อเสียของ Fair Value Accounting เพียงด้านเดียวก็คงจะดูไม่ยุติธรรมนัก ซึ่งในตอนนี้ ผู้เกี่ยวข้องและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหลายกับมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ รวมไปถึงผู้บังคับใช้ก็ได้เสนอความคิดเห็นต่อ Fair Value Accounting กันมากมายเช่นเดียวกัน โดยเนื้อหาหลักๆที่มักจะหยิบยกมาพูดกันก็คือ จริงๆ แล้วการใช้ Fair Value Accounting นั้น ก็เหมือนเป็นสัญญาณเตือนภัยให้กับบริษัททั้งหลายที่ถือสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีความเสี่ยงสูงเป็นจำนวนมาก เพราะสินทรัพย์หรือหนี้สินเหล่านี้ก็จะทำให้กิจการมีความเสี่ยงในแง่ของกำไรเช่นเดียวกัน

หรือถ้ามองอีกกรณีหนึ่ง สาเหตุที่ Fair Value Accounting ถูกโจมตีมากในคราวนี้ก็เพราะว่ากิจการทั้งหลาย โดยเฉพาะสถาบันการเงินนั้น ได้รับผลกระทบด้านลบจากรายการขาดทุนเป็นอันมากนั่นเอง ถ้ามองมุมกลับว่าถ้าตอนนีตลาดอยู่ในช่วงขาขึ้น ราคาตลาดของสินทรัพย์ทางการเงินต่างๆ ก็เป็นไปในทิศทางที่ดี กิจการก็จะมีโอกาสได้รับรู้รายการกำไรจากสินทรัพย์เหล่านี้ และกิจการทั้งหลายก็คงจะไม่ออกมากล่าวหา Fair Value Accounting กันเหมือนเช่นทุกวันนี้

นอกจากนี้ อีกประเด็นหนึ่งที่มีการพูดถึงกันมากคือ ข้อมูลที่ได้จาก Fair Value Accounting อาจจะไม่น่าเชื่อถือนัก ข้อโต้แย้งในประเด็นนี้คือ ณ ปัจจุบัน ข้อมูลในงบการเงินหลายๆส่วนก็ประกอบไปด้วยการประมาณการทางบัญชีทั้งสิ้น ดังนั้น ความถูกต้องของข้อมูลคงจะไม่ 100% และคงไม่มีผู้ใช้ข้อมูลคนใดเชื่อว่าข้อมูลในงบการเงินนั้นถูกต้อง 100% แน่ แต่ขณะนี้ ผู้ใช้งบทั้งหลายนั้นศึกษาข้อมูลแล้ว โดยมีข้อสมมติฐานว่า ความผิดพลาดของข้อมูลในงบนั้นน้อยมาก จนไม่กระทบการตัดสินใจต่างๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าผิดอย่างไม่มีสาระสำคัญนั่นเอง เมื่อทราบดังนี้แล้ว การใช้ Fair Value

Accounting ก็ไม่ถือว่าทำให้ข้อมูลนั้นขาดความน่าเชื่อถือแต่อย่างใด

ประเด็นที่ 8: แนวทางการแก้ปัญหาของ Fair Value Accounting

ถึงแม้จะมีการแสดงความเห็นกันมากมายเกี่ยวกับ Fair Value Accounting แต่ดูจากที่แตกต่างๆ ของทั้ง FASB และ SEC แล้วนั้น ก็ดูเหมือนว่าจะยังมีการบังคับใช้ Fair Value Accounting อยู่ แม้จะมีการยกเว้นให้แน่นอน และเพื่อเป็นการตอบคำถามที่แตกต่างๆ ที่มีปัญหาหรือได้รับผลกระทบจากการใช้มาตรฐานฉบับนี้ จึงมีผู้เสนอแนวทางการนำเสนอข้อมูลในงบการเงินในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

- มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างละเอียดในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

สำหรับแนวทางนี้นั้น คือการให้บันทึกรายการทางบัญชีตามมาตรฐานด้าน Fair Value Accounting ตามปกติ แต่เสนอเพิ่มเติมให้มีการอธิบายรายละเอียด (อย่างละเอียด) ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน เช่น ข้อมูลของสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินหากใช้ราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortized Cost) มาเป็นแนวทางในการบันทึกบัญชี กำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือข้อมูลอื่นๆ ที่ผู้บริหารเห็นสมควรว่าจะทำให้ข้อมูลนั้นๆ มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากขึ้น แนวทางนี้ถือเป็นการตอบกลับองค์กรทั้งหลายที่พยายามโจมตี Fair Value Accounting ว่าเป็นการให้ข้อมูลผิดๆแก่ผู้ใช้ข้อมูล ซึ่งถ้ามีการอนุญาตให้เปิดเผยข้อมูลได้ค่อนข้างเสรีแล้ว ผู้ใช้ข้อมูลก็สามารถเลือกชุดข้อมูลที่คิดว่าเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากที่สุดได้เอง

อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ก็ยังมีจุดบกพร่องอยู่บ้างเช่นเดียวกัน ซึ่งถ้าพูดกันตรงๆ แล้ว ข้อมูลที่ผู้ใช้งบการเงินสนใจจริงๆ ก็คือ ข้อมูลในส่วนที่เป็นงบการเงินจริงๆ เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบดุลและงบกำไรขาดทุน ผู้ใช้งบอีกหลายๆ คนอาจจะไม่ได้สนใจเปิดไปดูหมายเหตุประกอบงบการเงินเลยด้วยซ้ำ ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูล

ในหมายเหตุประกอบงบการเงินนั้นก็อาจจะไม่ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากนัก เพราะเป็นข้อมูลที่ไม่มีใครสนใจนั่นเอง

■ งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ (Statement of Comprehensive Income)

แนวทางในการใช้งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จนี้ คือการเสนอแนวทางเพื่อให้กิจการได้จัดทำงบเพื่อแสดงรายการปกติที่เกิดขึ้นแยกออกจากรายการอื่นๆ เช่น รายการที่ต้องอาศัยการประมาณ (Revaluation Estimates) รายการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรม (Changes in Fair Value) และรายการอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายในรอบบัญชี ความตั้งใจในการนำเสนอแนวทางนี้คือเพื่อให้ผู้ใช้งบเลือกใช้ข้อมูลที่ต้องการได้ เช่น ถ้าผู้ใช้งบการเงินคิดว่ารายการการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมไม่เกี่ยวข้องและไม่ควรนำมาพิจารณา ผู้ใช้งบเหล่านั้นก็สามารถเลือกที่จะบวกกลับหรือกระทบยอดรายการได้เอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการจริงๆ แล้ว ผู้เขียนมองว่าแนวทางนี้ก็มีลักษณะคล้ายๆ กันกับงบกำไรขาดทุนในสมัยก่อนที่มีการแยกรายการพิเศษ (Extraordinary Items) ออกมาเพื่อให้ผู้ใช้งบเลือกที่จะนำข้อมูลนี้มาพิจารณาหรือไม่เอง

ประเด็นที่ 9: สินทรัพย์อื่นๆ กับ Fair Value Accounting

จริงแล้ว Fair Value Accounting ไปแล้วมีผลต่อสินทรัพย์หรือหนี้สินทางการเงิน (Financial Assets or Financial Liabilities) เท่านั้น แต่จริงๆ แล้ว สินทรัพย์อีกหลายชนิดก็มีการนำแนวคิดของ Fair Value Accounting มาใช้เช่นกัน ตัวอย่างประกอบเช่น

1. ค่าความนิยม (Goodwill)

ค่าความนิยมเกิดขึ้นจากการที่มีการควบรวมธุรกิจกัน (Business Combination) ในอดีตนั้น ค่าความนิยมก็จะถูกนำมาบันทึกบัญชีเหมือนกับสินทรัพย์ถาวรอื่นๆ ทั่วไป โดยทุกๆ ปีก็จะมีการตัดจำหน่ายค่าความนิยม (Goodwill Amortization) และแสดงค่าความนิยมที่ราคาทุนตัดจำหน่ายในงบดุล แต่หลังจากที่มีการประกาศใช้ SFAS

142 รวมทั้ง IFRS 3: Business Combination ก็จำเป็นต้องทดสอบการด้อยค่า (Impairment Test) ของค่าความนิยมทุกๆ ปีโดยไม่ต้องมีการตัดจำหน่ายอีกต่อไป มาตรฐานนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า แนวทางในงบการเงินบัญชีของค่าความนิยมนั้นเป็นไปในทิศทางของ Fair Value Accounting เพราะถ้ามูลค่ายุติธรรมของค่าความนิยมที่มีอยู่จริงนั้นต่ำกว่ามูลค่าทางบัญชีเมื่อเกิดกิจการก็จำเป็นต้องรับรู้การด้อยค่าที่งบดุลและรายการที่แสดงในงบดุลก็จะแสดงที่ราคาทุนหักด้วยงบกำไรขาดทุน ซึ่งก็จะมีค่าเท่ากับมูลค่ายุติธรรมนั่นเอง

2. การด้อยค่าของสินทรัพย์ถาวร

อย่างที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า กลุ่มบัญชีสินทรัพย์ถาวร เช่น ที่ดิน อาคาร หรือ อุปกรณ์นั้น กิจการจำเป็นต้องรับรู้ค่าเสื่อมราคาทุกปี (ยกเว้นที่ดินที่ไม่ต้องมีการรับรู้ค่าเสื่อมราคา) อย่างไรก็ดี การคำนวณค่าเสื่อมราคานั้นก็ยังคงอาศัยการประมาณการอีกหลายปัจจัย เช่น อายุการใช้งาน (Useful Life) มูลค่าคงเหลือ (Residual Value) ซึ่งส่งผลทำให้ค่าเสื่อมราคาที่กิจการรับรู้ไปทุกๆ ปีนั้นไม่ได้สะท้อนภาพความเป็นจริงของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่ลดลงไป ดังนั้น มาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับการด้อยค่า (Impairment of Assets) จึงเกิดขึ้น โดยกำหนดให้กิจการต้องเปรียบเทียบมูลค่าทางบัญชี (Book Value) ของสินทรัพย์เหล่านี้กับ Recoverable Amount โดยที่เมื่อใดก็ตามที่ Book Value มีมูลค่าต่ำกว่า Recoverable Amount กิจการก็จำเป็นต้องรับรู้การด้อยค่าของสินทรัพย์ทันที เพื่อให้มูลค่าที่แสดงในงบดุลนั้นสะท้อนมูลค่ายุติธรรมให้ดีที่สุด

การคำนวณหา Recoverable Amount สามารถทำได้โดยเลือกมูลค่าที่สูงกว่าระหว่าง Value in Use กับ Net Selling Price โดย Value in Use ก็คือมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ที่กิจการคาดว่าจะได้รับในอนาคตจากการใช้สินทรัพย์นี้ รวมไปถึงมูลค่าปัจจุบันของราคาขายที่กิจการคาดว่าจะขายได้เมื่อเลิกใช้งานแล้ว ในขณะที่ Net Selling Price ก็คือ ราคาขายที่กิจการคาดว่าจะขายได้ถ้าต้องการขายสินทรัพย์ ณ เวลานั้นๆ นั่นเอง ซึ่งจากแนวคิดนี้ก็จะ

เห็นได้ว่า Recoverable Amount ก็คือมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์นั่นเอง โดยในส่วนของ Value in Use นั้นก็คือการหามูลค่ายุติธรรมโดยใช้ Income Approach และในส่วนของ Net Selling Price นั้นก็คือการหามูลค่ายุติธรรมโดยใช้ Market Approach นั่นเอง

3. สินค้ำคงเหลือ

สินค้ำคงเหลือก็เหมือนกันสินทรัพย์อื่นๆ อีกหลายประเภทที่มีการแสดงมูลค่าที่ราคาทุน อย่างไรก็ตามหลักการทางบัญชีในปัจจุบันกำหนดไว้ว่ากิจการต้องแสดงมูลค่าของสินค้ำคงเหลือด้วยราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับ (Net Realizable Value) ซึ่งมูลค่าสุทธิที่จะได้รับก็คือราคาขาย หักออกด้วยค่าใช้จ่ายในการขาย ซึ่งถ้ามองในมุมนี้ มูลค่าสุทธิที่จะได้รับก็คือการหามูลค่ายุติธรรมโดยใช้ Market Approach

ประเด็นที่ 10: แล้วหน่วยงานวิชาชีพบัญชีทำอะไรบ้างกับ Fair Value

ทางคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ หรือ International Accounting Standard Board: IASB มีโครงการร่วมกับคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา และออก Discussion Paper-Fair Value Measurement เพื่อให้แนวทางตั้งแต่การกำหนด คำนิยาม การวัดมูลค่าและการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับ Fair Value ส่วนผู้สอบบัญชีที่ต้องตรวจสอบรายการบัญชีที่เป็น Fair Value นั้น ในตอนแรก International Federation of Accountants: IFAC หรือสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ ได้ออกร่างมาตรฐานการสอบบัญชี (ISA) รหัส 545 Auditing Fair Value Measurements and Disclosures เพื่อให้ผู้สอบบัญชีใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ ณ วันนี้ ร่างฉบับนี้ได้ยกเลิกไปแล้ว ผู้เขียนเข้าใจว่าคงหาข้อยุติได้ยากในการตรวจสอบ Fair Value เลยปล่อยให้ผู้สอบบัญชีใช้ดุลพินิจไปพลางก่อน แต่ที่แน่ๆ คงหนีไม่พ้นการใช้ผลงานของผู้เชี่ยวชาญสำหรับการตรวจสอบมูลค่ายุติธรรมบางรายการ

ประเด็นที่ 11: ส่งท้ายแนวคิด ทิศทางของ Fair Value

คงไม่มีวิธีทางบัญชีวิธีใดที่จะไม่มีข้อเสียเลย ก็จริงนี่ก็คือ สิ่งทีุ่บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องยอมรับ ถึงแม้จะมีความยุ่งยากในทางปฏิบัติ แต่ Fair Value Accounting ก็น่าจะเป็นแนวทางที่ดีที่สุดขณะนี้ เพราะข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจลงทุนที่ดีที่สุด ทั้งนี้ลองพิจารณาถึงจุดประสงค์ของงบการเงินว่าจริงๆ แล้วงบการเงินมีไว้เพื่ออะไร วัตถุประสงค์ คือ สิ่งที่ใช้สะท้อนภาพสถานะและผลการดำเนินงานของกิจการให้ผู้ใช้ข้อมูลได้รับทราบ ดังนั้น ข้อมูลที่นำมาเผยแพร่นั้นก็ควรจะเป็นข้อมูลที่สะท้อนภาพได้ดีที่สุด การบันทึกบัญชีโดยใช้ราคาทุนนั้นเริ่มมีปัญหามากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากราคาทุนนั้นไม่ได้สะท้อนภาวะจริง ของกิจการออกมา อย่างไรก็ตามปัญหาที่แท้จริงที่ยังเกิดขึ้นอยู่เสมอคือ ถึงแม้จะมีการใช้ Fair Value Accounting แต่บัญชีก็ยังคงกล่าวถึงกฎความระมัดระวัง (Conservatism Concept) อยู่เสมอ ซึ่งก็หมายความว่ายังมีสินทรัพย์อีกหลายชนิดที่กิจการต้องทำการรับรู้ทันทีหากมูลค่ายุติธรรมลดลงต่ำกว่าต้นทุน แต่ยังไม่ต้องรับรู้กำไรหากมูลค่ายุติธรรมสูงกว่าต้นทุน

ข้อแนะนำอีกอย่างหนึ่งที่นักวิชาการหลายท่านได้ออกมาพูดถึง จริงๆ แล้ว Fair Value Accounting คือ การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ และก็คงเป็นเรื่องปกติที่มักจะมีผู้ออกมาต่อต้านการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังนั้น สิ่งที่กิจการทั้งหลายควรทำ คือ ต้องพยายามค่อยๆ ไล่นวนความคิดเดิมที่มีต่อแนวทางของบัญชี และปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ให้ได้ องค์กรทั้งหลายที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็ควรที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยกันปรับตัวครั้งนี้เช่นเดียวกัน เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่นที่สุด

Reference

1. Colleen, S., 2004. 'Fair Value Accounting: Fair for Whom?', **Financial Executive**, 1 Mar
2. **The CPA Journal 2009.**, 'The Role of Mark-to-Market Accounting in Financial Crisis: Does Fair Value Expose Problems on the Financial Statements, or Exacerbate Them?', Jan, p.20-24, Vol 79, No. 1
3. D'Souza, D., 2008, 'Do We Need Fair Value Accounting?', **The Economics Times**, 21 Nov
4. **FAQs about Fair Value Accounting [Online]**, Available from: http://www.aicpa.org/mediacenter/fva_faq.htm [Access 15 January 2009].
5. Fuglister, J. & Bloom, R., 2008, 'Analysis of SFAS 157, Fair Value Measurements: Starting Point for Making Difficult Valuations', **The CPA Journal**, Jan
6. Johnson, S., 2008, '**A Stroke-of-Midnight Change to Fair Value**', Available from: <http://www.cfo.com/article.cfm/12851092> [Access 15 January 2009].
7. Katz, D.M., 2008, '**Former FDIC Chief: Fair Value Caused the Crisis**', Available from: <http://www.cfo.com/article.cfm/12502908> [Access 23 December 2008].
8. Katz, D.M., 2008, '**Has the Crisis Ended the Fair Value War?**', Available from: <http://www.cfo.com/article.cfm/12667914> [Access 26 December 2008].
9. Leone, M., 2008, '**Tweedie: Don't Blame Fair Value for the Crisis**', Available from: <http://www.cfo.com/article.cfm/12244530> [Access 20 December 2008].
10. Moyer, L., 2008, '**How Fair Is Fair Value Accounting**', Available from: http://www.fortunes.com/wallstreet/2008/06/24/accounting-banking-sec-biz-cx_lm_0625sec.html [Access 14 January 2009].
11. PricewaterhouseCoopers 2008., 'Fair Value Accounting: Is it an appropriate measure of value for today's financial instruments?', **PwC Point of View**, Apr
12. Santilli, 2009, 'S.E.C. Answers Critics of Fair Value Accounting', **The New York Times**, 5 Jan
13. Shoreedge, R.T., Schroeder, A. & Wagone, E., 2006, 'Fair Value Accounting: Analyzing the Changing Environment', **The CPA Journal**, Apr
14. **Summary of Statement No. 157**, Available from: <http://www.fasb.org/st/summary/stsum157.shtml> [Access 12 January 2009].

